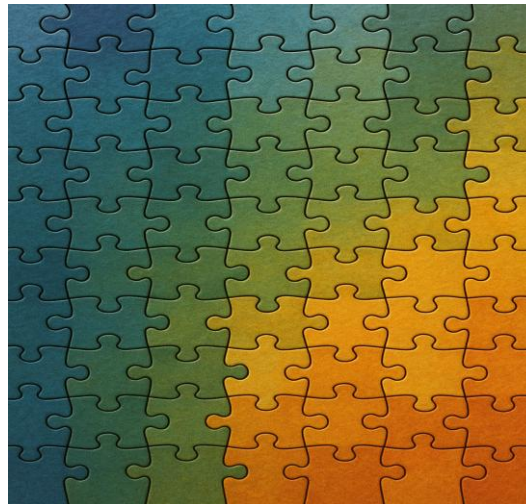

Συγκριτικά Οικονομικά Συστήματα

1. Εισαγωγή στο μάθημα και τις βασικές του έννοιες.
Τα κοινωνικο-οικονομικά συστήματα και η διαδοχή τους.

*«τὸ ὅλον πλέον ἐστὶ τοῦ μέρους»
Αριστοτέλης*

Πρακτικά για το μάθημα

Το σύγγραμμα

Μαραγκός, Γ. 2013. *Συγκριτικά Οικονομικά Συστήματα*, Εκδόσεις Μέθεξις, Θεσσαλονίκη.

Τρόπος εξέτασης

Γραπτή εξέταση στο τέλος στη βάση προσδιορισμένης ύλης από το εγχειρίδιο και από το υλικό που θα ανεβάζει ο διδάσκων στο eclass του μαθήματος.

Οι ενότητες του μαθήματος

Ενότητα I: Εισαγωγή και Θεωρητικό πλαίσιο

1ο μάθημα: Εισαγωγή στο μάθημα και τις βασικές του έννοιες. Τα κοινωνικο-οικονομικά συστήματα και η διαδοχή τους.

Ενότητα II: Ο καπιταλισμός και οι μορφές του

2ο μάθημα: Η ιστορική ανάπτυξη και τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος.

3ο μάθημα: Από τον κλασικό φιλελευθερισμό στον «νεοφιλελεύθερισμό»: το λεγόμενο αγγλοσαξωνικό μοντέλο.

4ο μάθημα: Ο μεταπολεμικός «κεϋνσιανός καπιταλισμός» σε Γαλλία, Γερμανία, Σκανδιναβικά κράτη.

5ο μάθημα: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως εγχείρημα διακρατικού καπιταλισμού.

6ο μάθημα: Ασιατικός καπιταλισμός: Ιαπωνία και «ισλαμικές οικονομίες».

Ενότητα III: Ο σοσιαλισμός και η εμπειρία του κατά τον 20ο αιώνα

7ο μάθημα: Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του σοσιαλιστικού οικονομικού συστήματος.

8ο μάθημα: Η ιστορία του Κεντρικού Σχεδιασμού στην ΕΣΣΔ.

9ο μάθημα: Συμβιβάζεται ο σοσιαλισμός με την αγορά; Η Γιουγκοσλαβική “αυτοδιαχείριση” και η «σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς» της Κίνας.

Ενότητα IV: Ο καπιταλισμός και ο σοσιαλισμός σε διάλογο

10ο μάθημα: Η συζήτηση για τον οικονομικό υπολογισμό.

11ο μάθημα: Η σύγχρονη συζήτηση για το σοσιαλιστικό σχεδιασμό.

12ο μάθημα: Επανάληψη και συμπεράσματα.

Ερωτήματα του μαθήματος

1. Ποιο είναι το αντικείμενο των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων;
2. Ποιο το περιεχόμενο και η σχέση των εννοιών «τρόπος παραγωγής», «οικονομικό σύστημα», «εθνικο-οικονομικό σύστημα»;
3. Ποιοι τρόποι παραγωγής-οικονομικά συστήματα έχουν εμφανιστεί στην ιστορία της ανθρωπότητας;
4. Που οφείλεται η διαδοχή των οικονομικών συστημάτων;
5. Σε τι συνίσταται η προσέγγιση της Πολιτικής Οικονομίας;

1. Ποιο είναι το αντικείμενο των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων;

Σύγκριση Οικονομικών Συστημάτων στην Αρχαιότητα

Πλάτων (Πολιτεία): Αναζήτηση ιδεατού συστήματος

- Οι φιλόσοφοι-άρχοντες κυβερνούν, οι φύλακες προστατεύουν την πόλη και οι παραγωγοί ασκούν τις οικονομικές δραστηριότητες.
- Οι άρχοντες και οι φύλακες δεν πρέπει να έχουν ατομική ιδιοκτησία ούτε οικογένεια, αλλά να ζουν σε κοινοκτημοσύνη, ώστε να είναι αφοσιωμένοι στο 'κοινό καλό' της πόλης.
- Όμως αυτό το 'κοινό καλό' αφορά αποκλειστικά την τάξη των ελεύθερων πολιτών-δουλοκτητών.
- Η οικονομία υποτάσσεται στον πολιτικό και ηθικό σκοπό της πολιτείας.

Αριστοτέλης (Πολιτικά): Σύγκριση υπαρκτών "συστημάτων"

- Υπάρχουν τρία οικονομικά συστήματα: η κοινοκτημοσύνη, η ιδιωτική οικονομία και η μεικτή οικονομία.
- Η ατομική ιδιοκτησία είναι προτιμότερη αρκεί να συνδυάζεται με την κοινή χρήση της, όπου απαιτείται (μέσω γενναιοδωρίας και αλληλεγγύης).
- Το εμπόριο μπορεί να είναι χρήσιμο για την κάλυψη αναγκών, αλλά η απεριόριστη επιδίωξη κέρδους θεωρείται προβληματική: διάκριση ανάμεσα στην **οίκονομία** (φυσική διαχείριση του οίκου) και\ τη **χρηματιστική** (η απόκτηση χρημάτων γίνεται αυτοσκοπός).

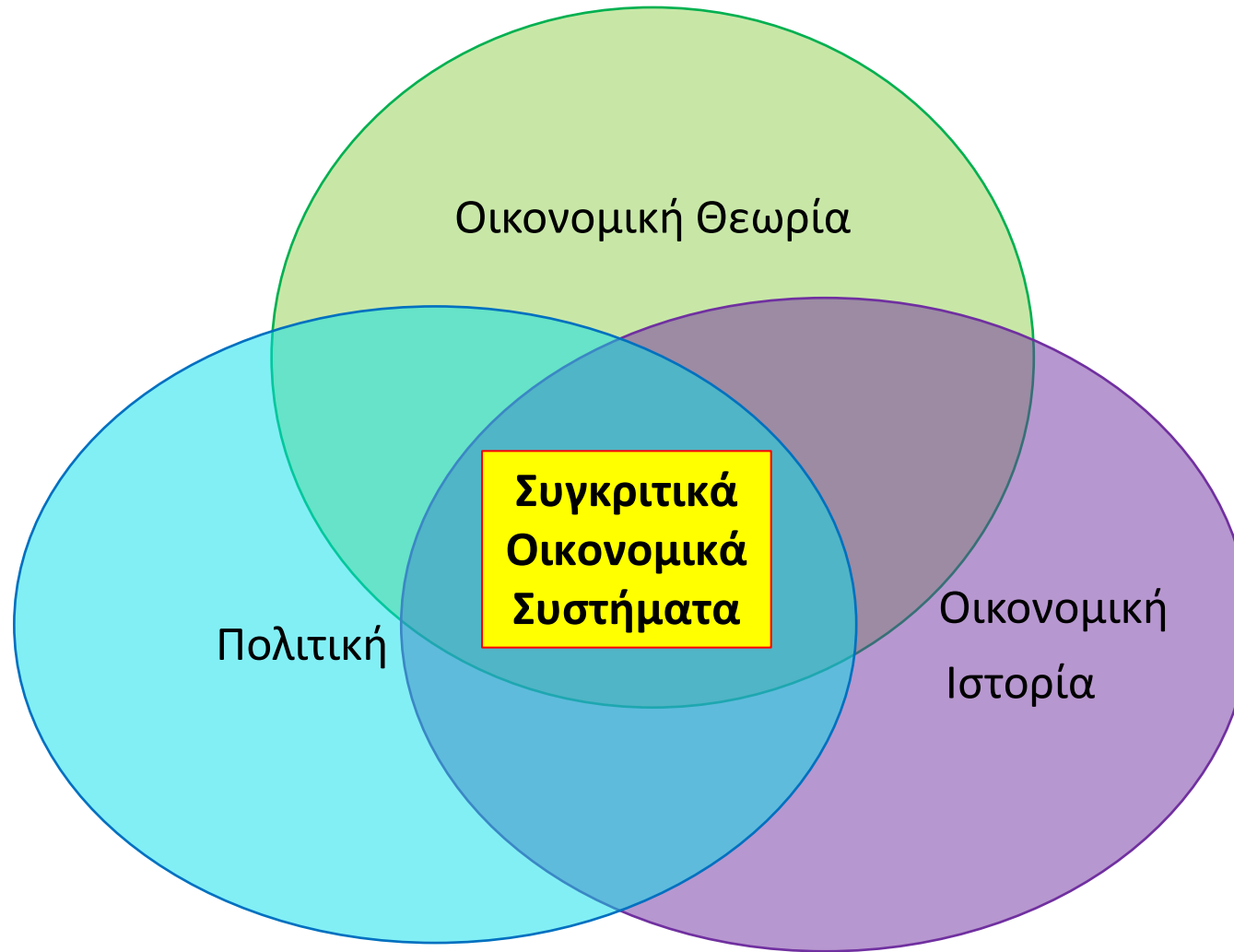
Η πορεία του αντικειμένου των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων

- Πρόδρομοι του υπήρξαν: **α)** ο ιστορικός υλισμός του Marx (ιστορικά διαφορετικοί τρόποι παραγωγής), **β)** η Γερμανική Ιστορική Σχολή (ιστορική και εθνική ιδιαιτερότητα οικονομικών θεσμών) και **γ)** τα Θεσμικά Οικονομικά (ο ρόλος των θεσμών στην οργάνωση και λειτουργία της οικονομίας).
- Αναπτύχθηκε μετά τη δημιουργία της ΕΣΣΔ ως του πρώτου σοσιαλιστικού κράτους που συνυπήρχε με τον υπόλοιπο καπιταλιστικό κόσμο και τροφοδοτήθηκε από τον “Ψυχρό Πόλεμο” ανάμεσα σε αυτά τα δύο οικονομικά συστήματα.
- Θεμελιωτής της θεωρείται ο Αμερικανός οικονομολόγος Calvin Hoover (1897-1974), ο οποίος ταξίδεψε και έγραψε για την οικονομία της ΕΣΣΔ (*The Economic Life of Soviet Russia*) και άλλων κρατών.
- Μετά την πτώση του σοσιαλισμού στην Ευρώπη, ενσωμάτωσε τη μελέτη της μετάβασης από τον σοσιαλισμό στον καπιταλισμό.
- Λόγω της όξυνσης των αντιφάσεων του καπιταλισμού, τα τελευταία χρόνια αναβιώνει ως μελέτη διαφορετικών εναλλακτικών τρόπων οικονομικής οργάνωσης.

Calvin B. Hoover (1897-1974)

Στο σταυροδρόμι τριών θεωρητικών πεδίων....

Οι 3 πλευρές των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ

Ασχολείται με τη
αντιπαραβολή και
αξιολόγηση
των ποικίλων
οικονομικών
συστημάτων

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

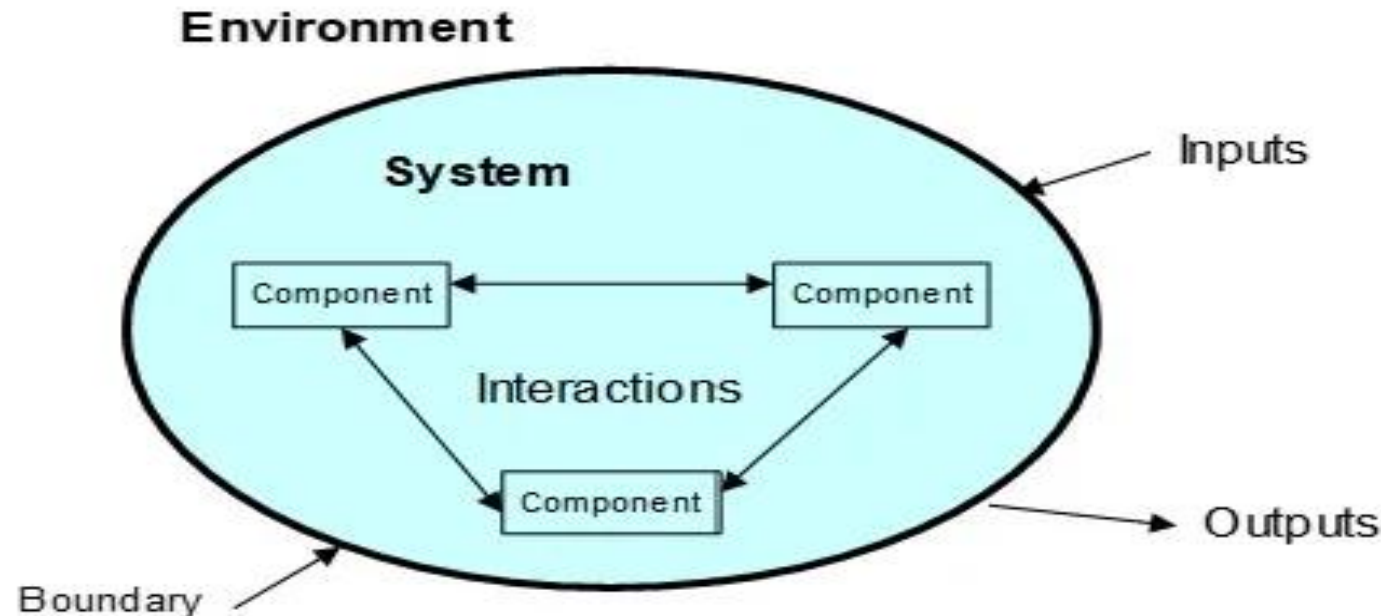
Αναλύει τους
διαφορετικούς
τρόπους οργάνωσης
της παραγωγής και
κυκλοφορίας των
αγαθών

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

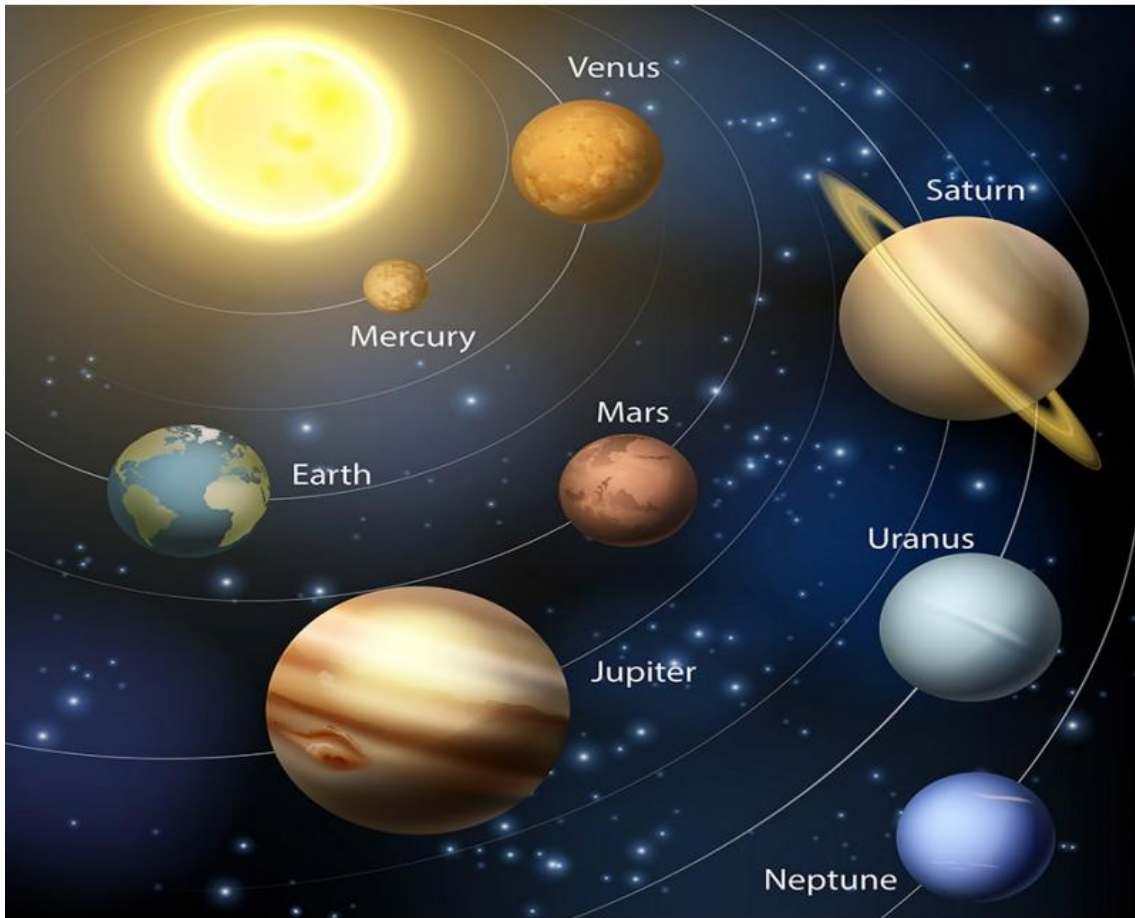
Εστιάζει στα
επιμέρους στοιχεία
της οικονομίας και
τον τρόπο
αλληλεπίδρασης
μεταξύ τους

Τι είναι ένα σύστημα;

Ένα σύστημα είναι μία **ολότητα** που αποτελείται από **επιμέρους στοιχεία** που **αλληλεπιδρούν** μεταξύ τους. Η λειτουργία ενός συστήματος καθορίζεται καταρχάς από την εσωτερική διάρθρωση του και δευτερευόντως από τις σχέσεις του με το εξωτερικό περιβάλλον.

Δύο γνωστά παραδείγματα «συστημάτων»

Παραδείγματα για τη δομή των μη-κοινωνικών συστημάτων

Ολότητα	Επιμέρους στοιχεία	Αλληλεπίδραση	Όρια συστήματος	Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον
Ηλιακό	Ήλιος, πλανήτες, δορυφόροι, αστεροειδείς, κομήτες	Βαρυτικές αλληλεπιδράσεις και τροχιές διατηρούν τη δομή, ενεργειακή ροή από τον Ήλιο	Νεφέλωμα Oort, ηλιόσφαιρα κλπ.	Κοσμική ακτινοβολία, ηλιακός άνεμος, κομήτες, σκόνη
Βιολογικό	Κύτταρα, όργανα, ιστούς, γενετικό υλικό	Διαχείριση ενέργειας και θρεπτικών ουσιών, αναπαραγωγή, ομοιόσταση	Δέρμα, μάτια, στόμα	Ανταλλαγή ύλης και ενέργειας με το περιβάλλον (τροφή, αναπνοή, φωτοϋποδοχή)

Θεωρητική συζήτηση για τον ορισμό του “οικονομικού συστήματος”

- Υπάρχει θεωρητική αντιπαράθεση για τον προσδιορισμό και των τριών πλευρών του ορισμού του συστήματος α) ολότητα, β) επιμέρους στοιχεία, γ) τρόπος αλληλεπίδρασης επιμέρους στοιχείων.

	Νεοκλασική	Κεϋνσιανή	Μαρξιστική
α) Ολότητα	Σύστημα αγορών	Μακροοικονομικό ολότητα	Ιστορικά καθορισμένος τρόπος παραγωγής
β) Επιμέρους στοιχεία	Ατομικοί οικονομικοί δρώντες και αγορές	Μακροοικονομικά μεγέθη (εισόδημα, κατανάλωση, επένδυση κ.α.)	Παραγωγή, διανομή, ανταλλαγή, κατανάλωση ως κοινωνικά προσδιορισμένες διαδικασίες
γ) Αλληλεπίδραση	Τιμές, αγορά, ανταγωνισμός	Εισόδημα, δαπάνη, ενεργός ζήτηση, πολλαπλασιαστής	Κοινωνικές σχέσεις, αντιφάσεις, ταξική πάλη

Το θεωρητικό πεδίο των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων μελετά:

- Τα επιμέρους στοιχεία κάθε οικονομικού συστήματος (π.χ. ιδιοκτησία μέσων παραγωγής, σκοπός παραγωγής, μηχανισμοί συντονισμού, ρόλος κράτους).
- Τις ιεραρχήσεις και τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του κάθε οικονομικού συστήματος (κοινωνικές τάξεις, αγορά, κράτος, θεσμοί).
- Την επίδραση των θεσμών και της μεταβολής τους στην οικονομική επίδοση και ανάπτυξη.
- Την αλληλεπίδραση των οικονομικών συστημάτων με το περιβάλλον τους (κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό, διεθνές).

Τελικά, πως όλα αυτά καθορίζουν τον τρόπο κατανομής των πόρων της κοινωνίας.

Μελετά πώς απαντά κάθε σύστημα τα εξής ερωτήματα:

Κριτήρια αξιολόγησης-σύγκρισης οικονομικών συστημάτων

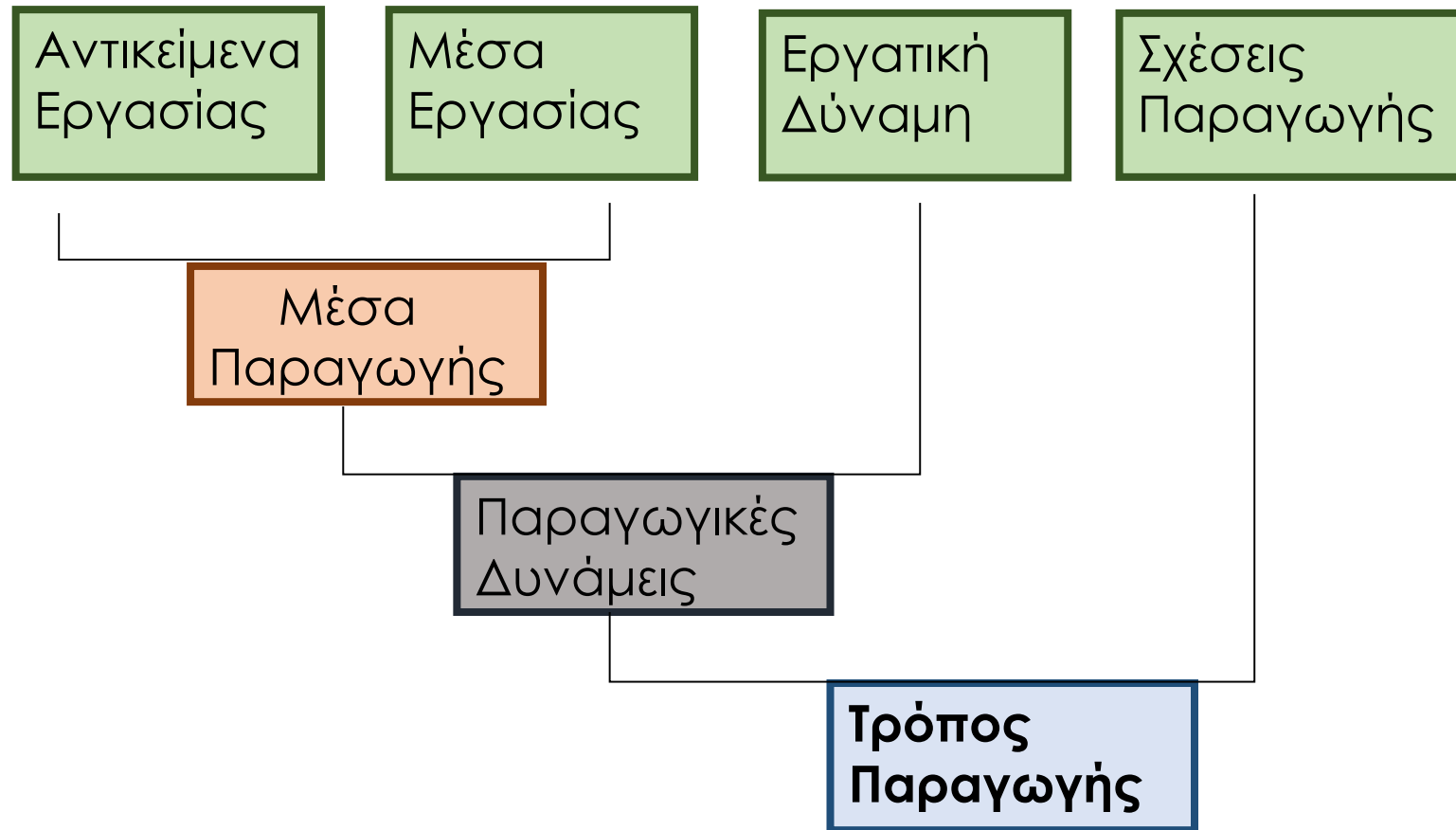
1. Επίπεδο παραγωγής και απασχόλησης
2. Ρυθμός αύξησης της παραγωγής
3. Σύνθεση παραγόμενου προϊόντος
4. Στατική αποτελεσματικότητα στην παραγωγή
5. Δυναμική αποτελεσματικότητα
6. Σταθερότητα
7. Κοινωνική ευημερία, δικαιοσύνη, σχετική ισοκατανομή
8. Πορεία ιστορικής ανάπτυξης κάθε συστήματος

2. Ποιο το περιεχόμενο και η σχέση των εννοιών «τρόπος παραγωγής», «οικονομικό σύστημα», «εθνικο-οικονομικό σύστημα»;

Οι τρεις θεμελιώδεις έννοιες

Ο τρόπος παραγωγής

Τρόπος παραγωγής και οικονομικό σύστημα

	Τρόπος παραγωγής	Οικονομικό σύστημα
Βασικό ερώτημα	Πώς οργανώνεται η κοινωνική παραγωγή;	Πώς λειτουργεί η οικονομία ως ολότητα;
Βασικές έννοιες	Παραγωγικές δυνάμεις + σχέσεις παραγωγής	Παραγωγή, διανομή, κατανάλωση, θεσμοί
Κοινωνικές σχέσεις	Βρίσκονται στον πυρήνα της έννοιας, ιδίως οι σχέσεις παραγωγής	Αποτελούν μέρος του ευρύτερου θεσμικού και κοινωνικού πλαισίου της οικονομίας
Παράδειγμα	Καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής: κεφάλαιο–μισθωτή εργασία	Καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα: αγορές, επιχειρήσεις, κράτος, χρήμα, χρηματοπιστωτικό σύστημα, μηχανισμοί διανομής κ.λπ.
Επίπεδο ανάλυσης	Πιο δομική και θεωρητικά συγκεκριμένη έννοια	Πιο ευρεία και περιγραφική/συστημική έννοια

Εννοιολογικά εργαλεία για το «οικονομικό σύστημα»

Εργαλείο	Τι μας βοηθά να κατανοήσουμε
Σχέσεις παραγωγής & ιδιοκτησία	Ποιος κατέχει τα μέσα παραγωγής· πώς οργανώνεται η εργασία και τα κίνητρα.
Μηχανισμοί κατανομής πόρων	Πώς κατανέμονται οι πόροι: μέσω αγοράς, σχεδίου ή συνδυασμών τους.
Θεσμικό & πολιτικό πλαίσιο	Ρόλος κράτους, μορφές εξουσίας, νομικό πλαίσιο και δικαιώματα.
Στόχοι & κριτήρια επιτυχίας	Τι θεωρείται «επιτυχία»: αποδοτικότητα, ισότητα, ανάπτυξη, σταθερότητα.
Μεθοδολογικά εργαλεία	Ιδεατοί τύποι, συγκριτική θεσμική ανάλυση, ιστορική εμπειρία, δείκτες και στατιστικά μεγέθη.

Τρόπος παραγωγής-Οικονομικό σύστημα- Εθνικο-οικονομικό σύστημα

Επίπεδο ανάλυσης	Περιγραφή	Παραδείγματα
Τρόπος παραγωγής (γενική-θεμελιακή κατηγορία)	Βαθύτερη κοινωνικο-ιστορική μορφή που καθορίζεται από τις παραγωγικές σχέσεις και τις παραγωγικές δυνάμεις	Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός, Φεουδαρχία
Οικονομικό σύστημα (θεσμική/οργανωτική έκφανση του τρόπου παραγωγής)	Συγκεκριμένη μορφή οργάνωσης της οικονομίας που απορρέει από τον τρόπο παραγωγής	Καπιταλιστική οικονομία της αγοράς ή μικτή οικονομία, κεντρικά σχεδιασμένη σοσιαλιστική οικονομία
Εθνικο-οικονομικό σύστημα (ιστορικο-εθνική παραλλαγή)	Συγκεκριμένη εθνική ή ιστορική μορφή ενός οικονομικού συστήματος, διαμορφωμένη από πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες	Αμερικανικός καπιταλισμός, Σουηδικός καπιταλισμός, Ιαπωνικός καπιταλισμός

3. Ποιοι τρόποι παραγωγής-οικονομικά συστήματα έχουν εμφανιστεί στην ιστορία της ανθρωπότητας;

«... αυτό που με τη δύναμη του νου
του μπορεί να προβλέπει είναι από
την ίδια του τη φύση εξουσιαστικό
και κυριαρχικό, ενώ εκείνο που
μπορεί να εκτελεί με το σώμα ό,τι
επιτάσσει αυτό που ασκεί εξουσία
είναι από τη φύση του προορισμένο
να εξουσιάζεται και να υπηρετεί. Γι'
αυτό το δουλοκτήτη και το δούλο
τους ενώνει ένα κοινό συμφέρον»

Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, Α' Βιβλίο, σελ.
255-277

“Where there is no free market, there
is no pricing mechanism; without a
pricing mechanism, there is no
economic calculation.”

(Mises, *Economic Calculation in the
Socialist Commonwealth*, 1935, p.
111)

“Without entrepreneurs, no economy
could survive” (Divyanshu K.)

Ποιο θεωρείτε ότι είναι το κοινό χαρακτηριστικό των αποσπασμάτων στους δύο κύκλους;

Η κίνηση των τρόπων παραγωγής

Σοσιαλισμός-Κομμουνισμός (1917-)

Καπιταλισμός (1600-σήμερα)

500 – 1.600: Φεουδαρχία

4.000 π.Κ.Χ-500: Δουλοκτησία

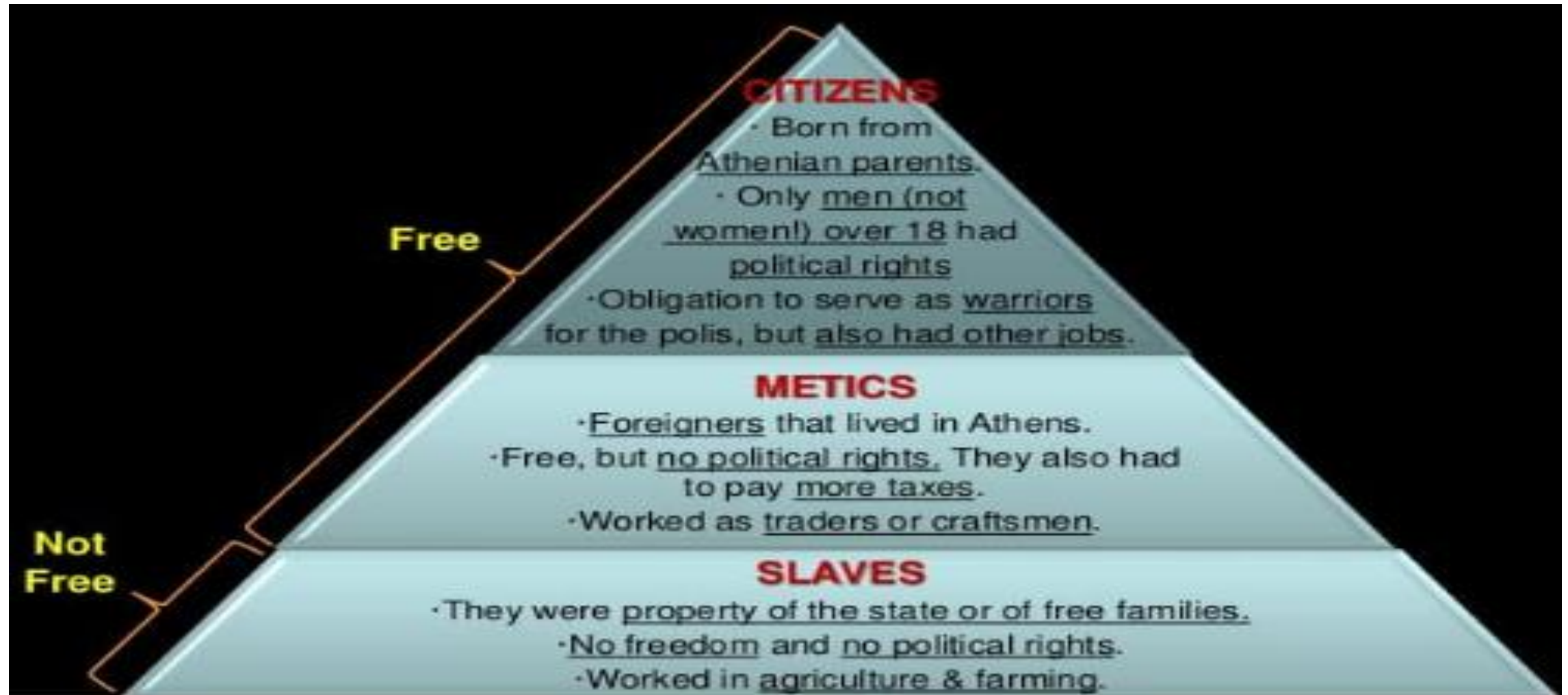
200.000 π.Κ.Χ.- 4.000 π.Κ.Χ.: πρωτόγονο κοινοτικό σύστημα

Οι τρόποι παραγωγής

Τρόπος παραγωγής	Κύριες σχέσεις παραγωγής	Κύριοι φορείς/κοινωνικές τάξεις
Πρωτόγονη κοινοκτημοσύνη	Κοινή χρήση μέσων παραγωγής, συλλογική εργασία	Κοινότητα, φυλή, οικογένεια
Δουλοκτητική κοινωνία	Δουλοκτήτης κατέχει τα μέσα παραγωγής (γη, εργαλεία), οι δούλοι εργάζονται υποχρεωτικά	Δουλοκτήτες – Δούλοι
Φεουδαρχία	Γαιοκτήμονας κατέχει τη γη, οι δουλοπάροικοι/αγρότες δουλεύουν γι' αυτόν και του δίνουν μέρος της παραγωγής	Φεουδάρχες γαιοκτήμονας – Δουλοπάροικοι/αγρότες
Καπιταλισμός	Ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, εργασία με μισθό, παραγωγή για κέρδος	Καπιταλιστές – Μισθωτοί εργαζόμενοι
Σοσιαλισμός-Κομμουνισμός	Κοινωνική/κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, σχεδιασμένη παραγωγή για κοινωνικές ανάγκες	Κοινωνία συνολικά ή σοσιαλιστικό κράτος – Εργαζόμενοι ως συλλογικοί παραγωγοί

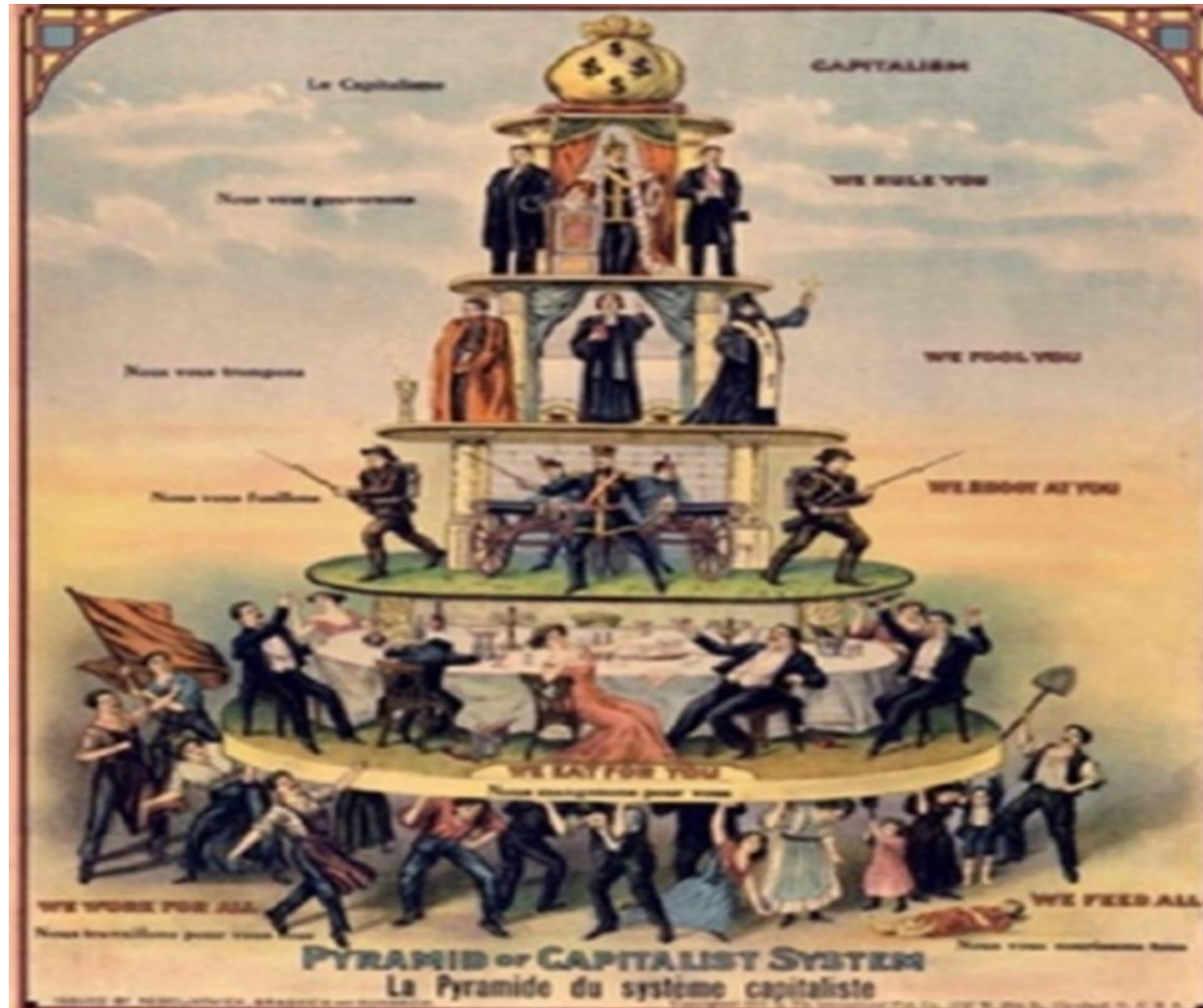
Η κοινωνική πυραμίδα της δουλοκτητικής Αρχαίας Αθήνας

Η κοινωνική πυραμίδα της φεουδαρχίας

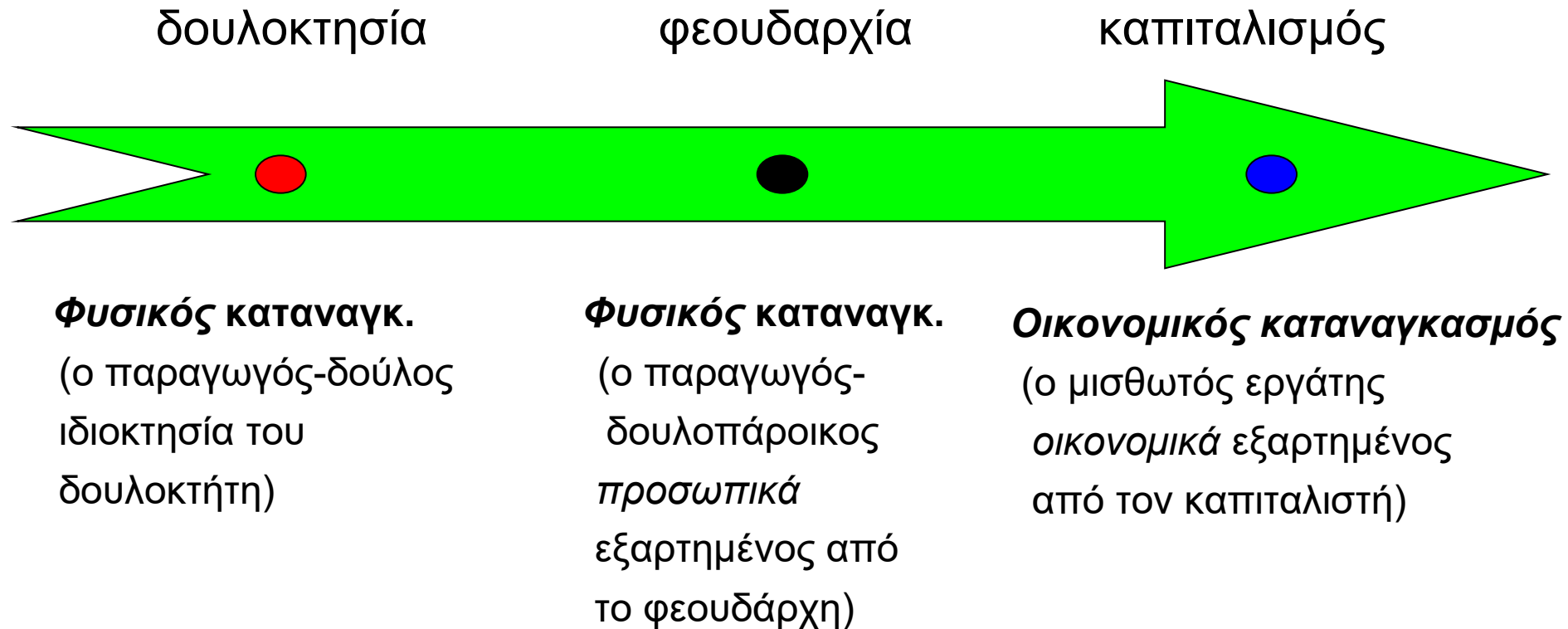
Η κοινωνική πυραμίδα του καπιταλισμού

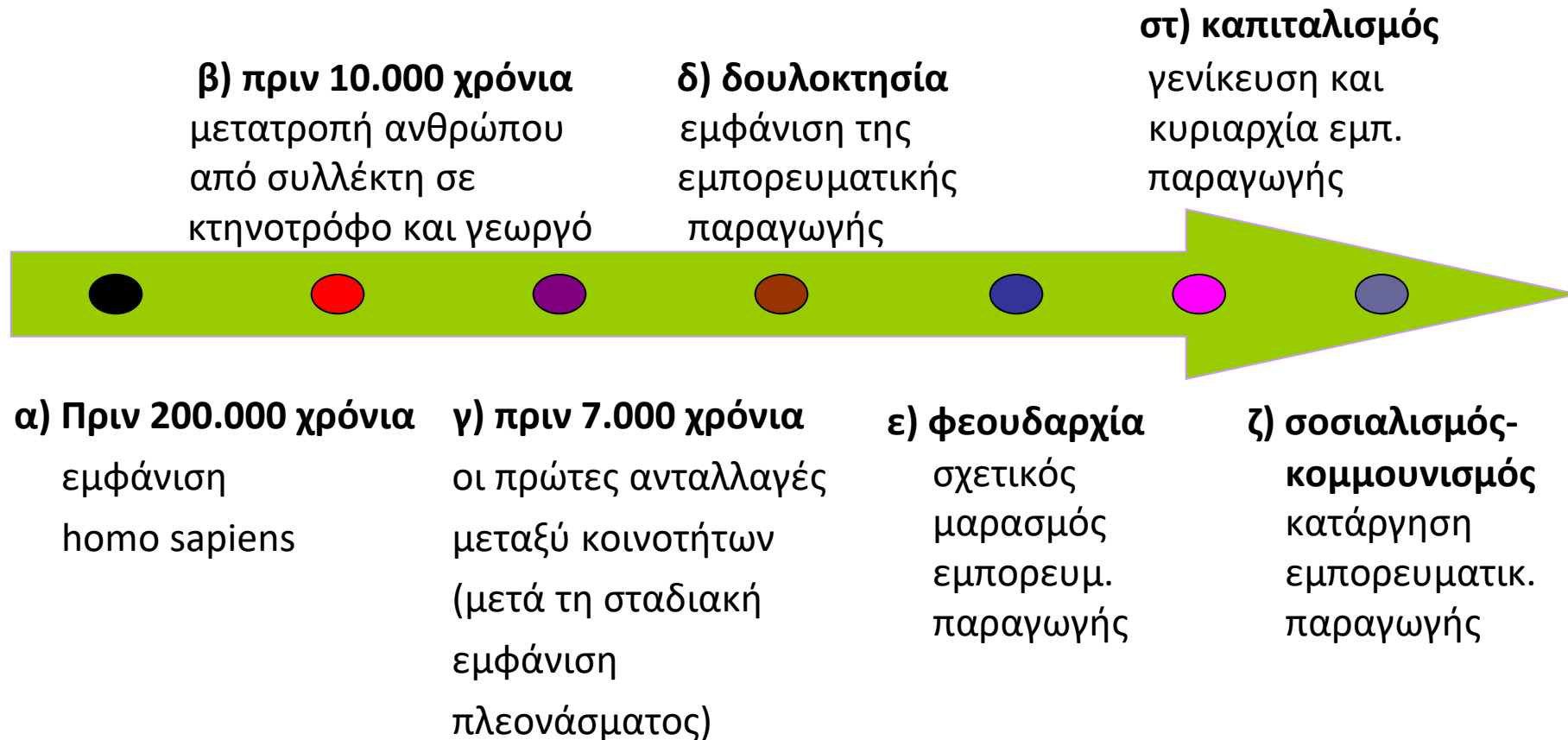
Το υπερπροϊόν και οι μορφές του

Τρόπος παραγωγής	Μορφή υπερπροϊόντος	Ποιος το καρπώνεται / σκοπός χρήσης
Πρωτόγονη κοινοκτημοσύνη	Ελάχιστη και περιστασιακή περίσσεια προϊόντος (π.χ. τρόφιμα, εργαλεία)	Κοινότητα συνολικά, για επιβίωση, τελετές κλπ.
Δουλοκτητική κοινωνία	Υπερπροϊόν (κυρίως σε φυσική μορφή) που παράγουν οι δούλοι	Δουλοκτήτης, για προσωπική κατανάλωση, πολεμικές/πολιτικές δαπάνες, πλούτο
Φεουδαρχία	Υπερπροϊόν (κυρίως σε φυσική μορφή) από τους δουλοπάροικους/αγρότες	Γαιοκτήμονας, για προσωπική κατανάλωση, φόρους, τρατιωτικές ανάγκες
Καπιταλισμός	Υπερπροϊόν (σε χρηματική μορφή) = πλεόνασμα αξίας / κέρδος	Καπιταλιστής, επανεπένδυση ή προσωπική κατανάλωση, συσσώρευση κεφαλαίου
Σοσιαλισμός-Κομμουνισμός	Υπερπροϊόν = πλεόνασμα προϊόντος / κοινωνικό προϊόν	Κοινωνία συνολικά ή κράτος, χρησιμοποιείται για κοινωνικές ανάγκες, επενδύσεις, ανάπτυξη

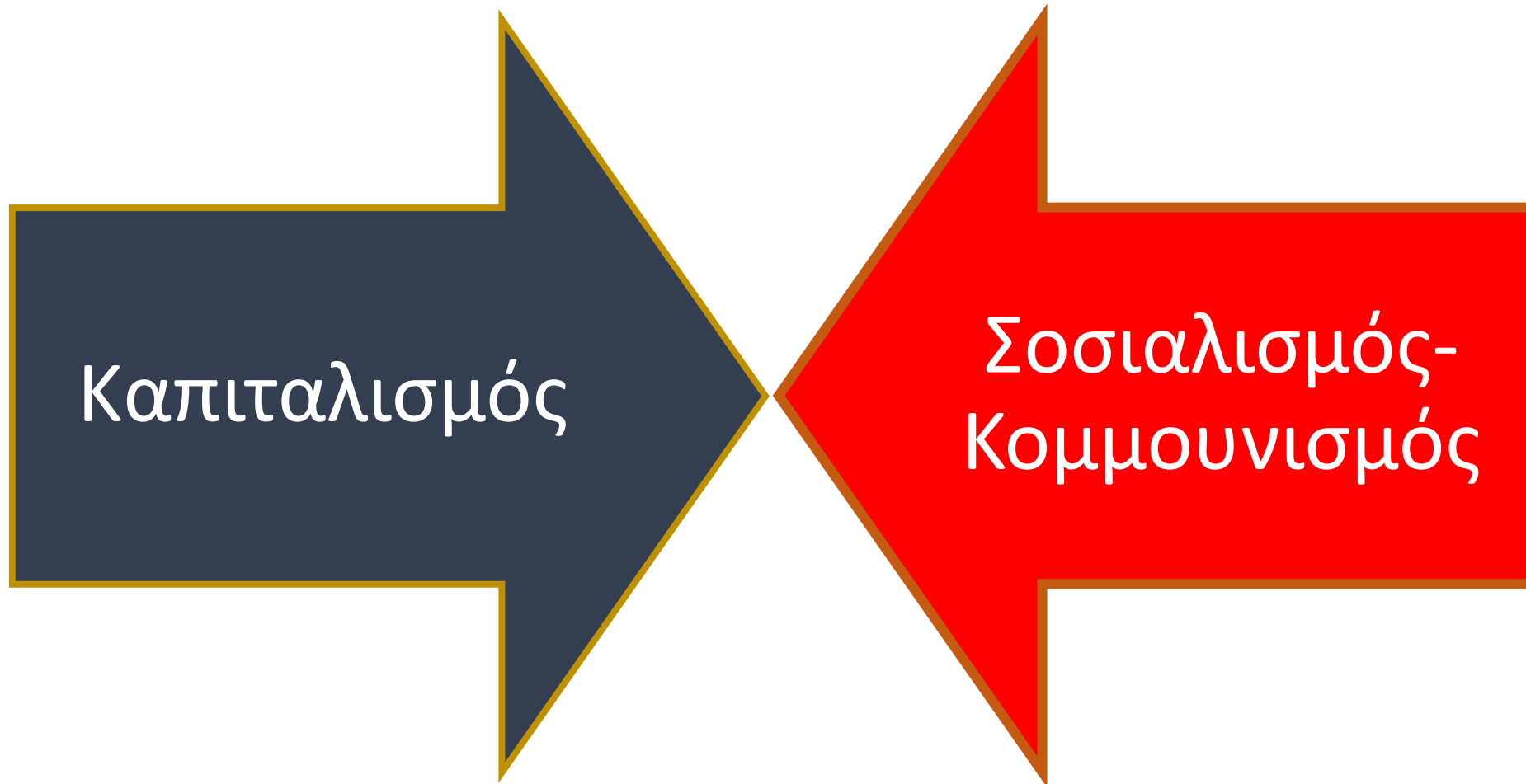
Οι μορφές καταναγκασμού στις ταξικές κοινωνίες

Η ιστορικότητα της εμπορευματικής παραγωγής

Εστίαση στα δύο πιο σύγχρονα οικονομικά συστήματα

4. Που οφείλεται η διαδοχή των οικονομικών συστημάτων;

Κάθε τρόπος παραγωγής ...

Γέννηση

- από κάπου έρχεται

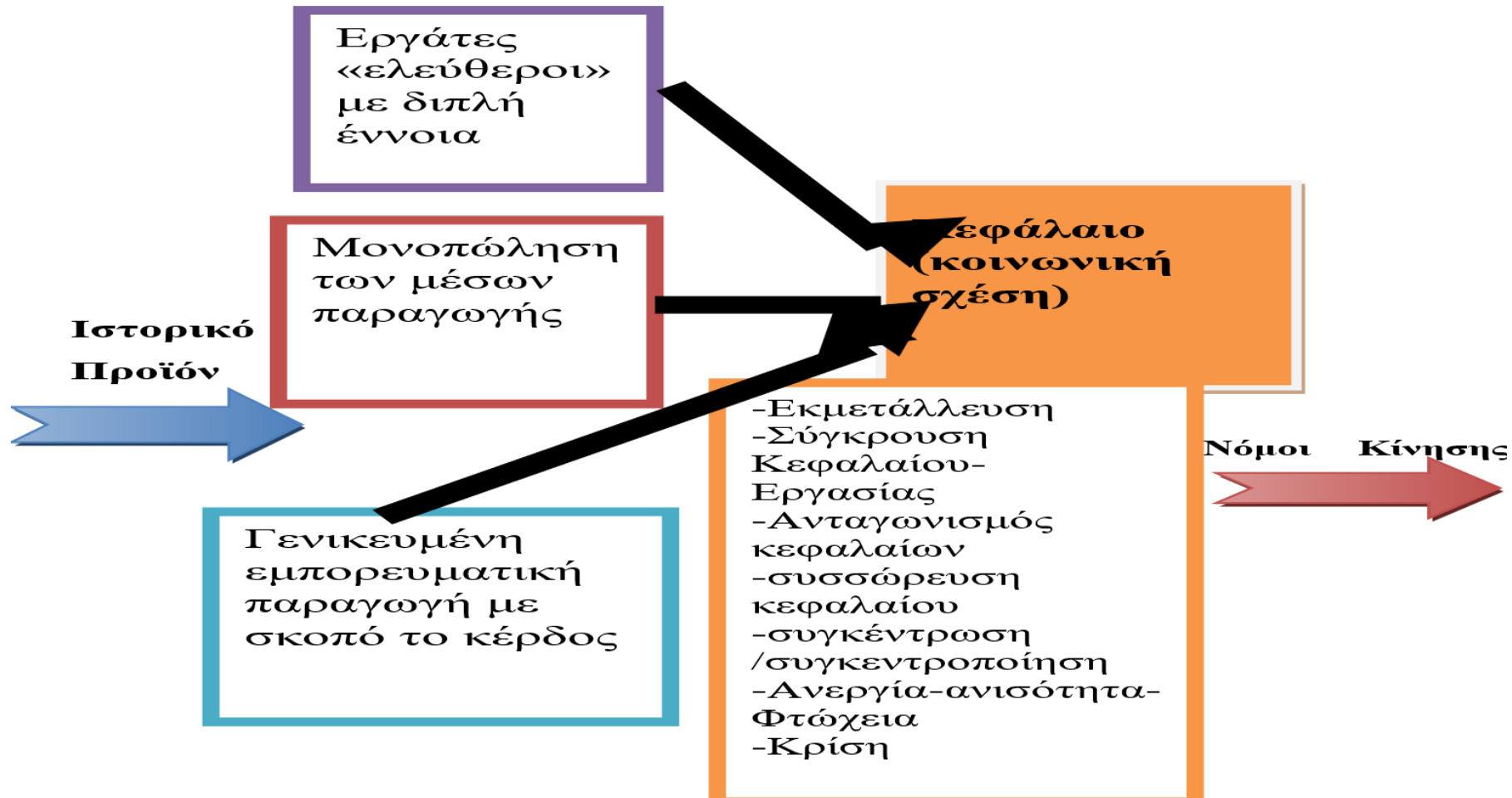
Συγκρότηση

- κάπως συγκροτείται σε ένα οργανικό όλον

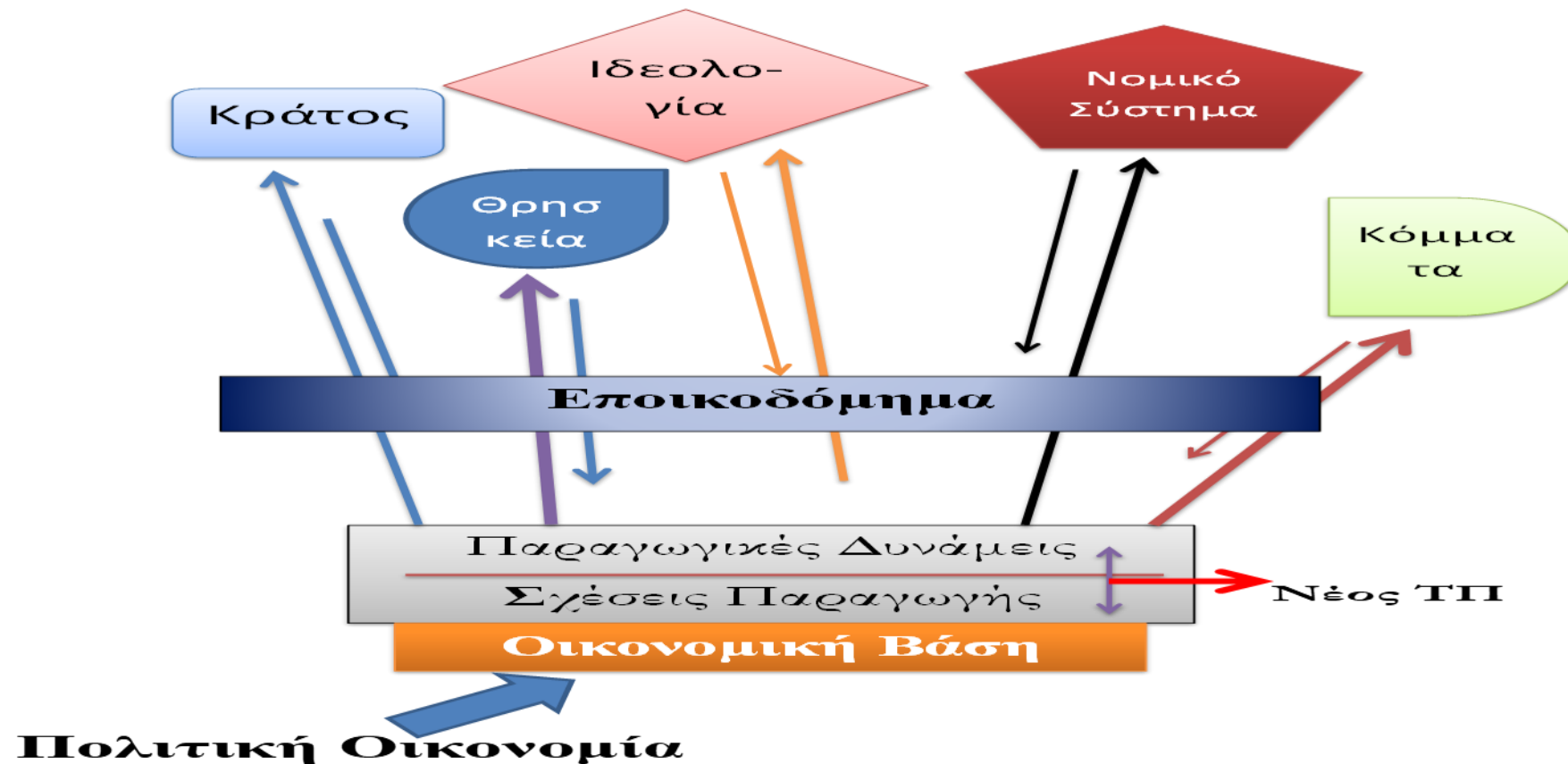
Ωριμότητα

- προς τα κάπου κατατείνει

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής

Οικονομία και κοινωνία: Βάση και εποικοδόμημα

Στην κοινωνική παραγωγή της ζωής τους, οι άνθρωποι εισέρχονται σε σχέσεις, αναγκαίες, ανεξάρτητες από τη θέληση τους, σε σχέσεις παραγωγής, οι οποίες αντιστοιχούν σε μία καθορισμένη βαθμίδα ανάπτυξης των υλικών παραγωγικών δυνάμεων τους ... Ο τρόπος παραγωγής της υλικής ζωής καθορίζει γενικά την κοινωνική, πολιτική και πνευματική διαδικασία της ζωής Σε μία ορισμένη βαθμίδα της ανάπτυξης τους, οι υλικές παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας έρχονται σε αντίφαση με τις υπάρχουσες σχέσεις παραγωγής (...), με τις σχέσεις ιδιοκτησίας μέσα στις οποίες κινούταν μέχρι τότε. Από μορφές ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, αυτές οι σχέσεις μετατρέπονται σε δεσμά τους. Τότε επέρχεται μία εποχή κοινωνικής επανάστασης. Με την αλλαγή της οικονομικής βάσης, ανατρέπεται αργά ή γρήγορα ολόκληρο το τεράστιο εποικοδόμημα.

Κ. Μαρξ, Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας, σελ. 19-20

Τα οικονομικά συστήματα (1)

Οικονομικό σύστημα	Χρονική περίοδος	Στοιχεία	Εσωτερική λειτουργία	Σχέση με εξωτερικό περιβάλλον	Βασικός Στόχος	Παράδειγμα
Πρωτόγονος Κομμουνισμός	Προϊστορική εποχή – περίπου 4000 π.Χ.	Κοινοτική ιδιοκτησία, συλλογική εργασία, απλή τεχνολογία	Οργανωμένη συλλογική κατανομή αγαθών για επιβίωση	Κλειστές κοινότητες, χαμηλή αλληλεπίδραση	Επιβίωση της κοινότητας	Προϊστορικές φυλετικές κοινωνίες (Νεολιθική περίοδος)
Δουλοκτησία	4000 π.Χ. – 500 μ.Χ.	Δούλοι, δουλοκτήτες, ατομική ιδιοκτησία, στρατός	Εργασία δούλων παράγει πλεόνασμα για τους δουλοκτήτες	Κατακτήσεις, εμπόριο, στρατιωτική επέκταση	Διατήρηση εξουσίας της τάξης των δουλοκτητών	Αρχαία Ελλάδα, Ρώμη
Φεουδαρχία	500 – 1500 μ.Χ.	Φεουδάρχες, δουλοπάροικοι, γη ως κύριο μέσο παραγωγής	Εργασία δουλοπαροίκων παράγει προσόδους για τον φεουδάρχη	Τοπικές αγορές, περιορισμένες διεθνείς συναλλαγές	Συντήρηση φεουδαρχικής ιεραρχίας και πρόσδοδος	Μεσαιωνική Ευρώπη, Ιαπωνικό σογκουνάτο

Τα οικονομικά συστήματα (2)

Οικονομικό σύστημα	Χρονική περίοδος	Στοιχεία	Εσωτερική λειτουργία	Σχέση με εξωτερικό περιβάλλον	Στόχοι	Παράδειγμα
Καπιταλισμός	16ος αι. – σήμερα	Ιδιωτική ιδιοκτησία μέσων παραγωγής, εργάτες-κεφαλαιοκράτες, αγορές	Ανταγωνισμός, αγορές, επιδίωξη κέρδους	Ισχυρή διασύνδεση με διεθνείς αγορές, κρίσεις και παγκοσμιοποίηση	Ανάπτυξη καπιταλιστικής κερδοφορίας	Όλες σχεδόν οι σημερινές χώρες
Σοσιαλισμός	20ός αι. – σήμερα	Κρατική/κοινωνική ιδιοκτησία μέσων παραγωγής, σχεδιαστικά όργανα, κρατικές επιχειρήσεις	Κεντρικός σχεδιασμός, κοινωνικοί στόχοι (ισότητα, κάλυψη αναγκών)	Συχνά σε σύγκρουση με καπιταλιστικό περιβάλλον, π.χ. εμπάργκο, ανταγωνισμός	Ισότητα, κοινωνική ευημερία, εξάλειψη ταξικών διαφορών	ΕΣΣΔ, Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία

5. Σε τι συνίσταται η προσέγγιση της Πολιτικής Οικονομίας;

Τα βασικά θεωρητικά ρεύματα

Εμπορο-
κράτες
(1500-
1750)

Φυσιο-
κράτες
(18^{ος}
αιώνας)

Κλασική
Πολιτική
Οικονομία
(18^{ος}-19^{ος}
αιώνας)

Μαρξιστική
Πολιτική
Οικονομία
(19^{ος} αιώνας-
σήμερα)

Νεοκλασικά
οικονομικά
(1870-
σήμερα)

Κεϋνσιανά
οικονομικά
(1936-
σήμερα)

Δύο γενικές θεωρητικές προσεγγίσεις της οικονομίας

Πολιτική Οικονομία

1. Κοινωνική θεώρηση της οικονομίας
2. Βασικοί δρώντες οι κοινωνικές τάξεις με διαφορετικά συμφέροντα, θέσεις, ρόλους και συμπεριφορές.
3. Η οικονομία διαπνέεται από κοινωνικούς ανταγωνισμούς και συγκρούσεις.
4. Έμφαση στη σφαίρα της παραγωγής των προϊόντων.
5. Ιστορική αντίληψη της οικονομίας
6. Μελετά όλες τις οικονομικές διαδικασίες.

Οικονομικά

1. Ατομικιστική θεώρηση της οικονομίας
2. Βασικοί δρώντες τα άτομα με τις διαφορετικές προτιμήσεις τους (που δεν μπορούν να ομαδοποιηθούν).
3. Η οικονομία διαπνέεται από ατομικούς ανταγωνισμούς, αλλά κοινωνική αρμονία.
4. Έμφαση στη σφαίρα της κυκλοφορίας των προϊόντων.
5. Ανιστορική αντίληψη της οικονομίας.
6. Μελετά μόνο τις αγοραίες οικονομικές διαδικασίες.

Το αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης στα βασικά θεωρητικά ρεύματα

“I don’t care who writes a nation’s laws –or crafts its advanced treaties- if I can write its economic textbooks”

Paul Samuelson

Κλασική Πολιτική Οικονομία	Μαρξιστική Πολιτική Οικονομία	Νεοκλασικά Οικονομικά	Κεϋνσιανά Οικονομικά
Η αύξηση του εθνικού πλούτου και η αξία των εμπορευμάτων.	Οι ιστορικά μεταβλητές σχέσεις ανάμεσα σε ανθρώπους και κοινωνικές τάξεις κατά την παραγωγή και κυκλοφορία των προϊόντων.	Το οικονομικά προβλήματα που απορρέουν από το βασικό οικονομικό πρόβλημα (απεριόριστες ανάγκες-περιορισμένοι πόροι).	Ο τρόπος επίτευξης της πλήρους απασχόλησης όταν η οικονομία ισορροπεί σε ένα σημείο όπου αυτή δεν επιτυγχάνεται.

Η σχέση ατόμου-κοινωνίας στη νεοκλασική θεωρία

“The community is a fictitious body, composed of the individual persons who are considered as constituting as it were its members. The interests of the community then is, what? – the sum of the interests of the several members who compose it. It is in vain to talk of the interest of the community, without understanding what is in the interest of the individual”

Bentham, 1948 [1780], *The Principles of Morals and Legislation*, New York: Hafner Press.

And, you know, there is no such thing as society. There are individual men and women and there are families. And no governments can do anything except through people, and people must look to themselves first. It is our duty to look after ourselves and then, also, to look after our neighbours.

Margaret Thatcher

Το αντικείμενο των Νεοκλασικών Οικονομικών και της Μαρξιστικής Πολιτικής Οικονομίας

«Τα οικονομικά είναι η επιστήμη η οποία μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά ως μία σχέση ανάμεσα στους σκοπούς και τα περιορισμένα μέσα που έχουν εναλλακτικές χρήσεις».

Lionnel Robbins, (1932), *An Essay on the nature and significance of Economic Science*, London: Macmillan, p. 15

«Αυτό που έχω να μελετήσω σε τούτο το έργο, είναι ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής κι οι σχέσεις παραγωγής και ανταλλαγής που αντιστοιχούν σ' αυτόν (...) ο τελικός σκοπός τούτου του έργου είναι ν' αποκαλύψει τον οικονομικό νόμο κίνησης της σύγχρονης κοινωνίας (...) η δική μου άποψη αντιλαμβάνεται την εξέλιξη των οικονομικών κοινωνικών σχηματισμών σαν φυσικοϊστορικό προτσές».

Καρλ Μαρξ, (2002), *Το Κεφάλαιο*, τόμ. Ι, Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή, σελ. 12

Ερωτήματα του μαθήματος

1. Ποιο είναι το αντικείμενο των Συγκριτικών Οικονομικών Συστημάτων;
2. Ποιο το περιεχόμενο και η σχέση των εννοιών «τρόπος παραγωγής», «οικονομικό σύστημα», «εθνικο-οικονομικό σύστημα»;
3. Ποιοι τρόποι παραγωγής-οικονομικά συστήματα έχουν εμφανιστεί στην ιστορία της ανθρωπότητας και με ποια διαδοχή;
4. Πώς συμπυκνώνει τις σχέσεις ανάμεσα σε οικονομία και κοινωνία η έννοια «κοινωνικο-οικονομικό σύστημα»;
5. Σε τι συνίσταται η προσέγγιση της Πολιτικής Οικονομίας;